

Arkeologi och förmedling

- utvärdering av ett publikt projekt vid
Bohusläns museum 2003

Rapport 2004:13

Ulrika Jörnmark och Linnea Nordell

Arkeologi och förmedling
- utvärdering av ett publikt projekt vid Bohusläns museum 2003.

*Ur allmänt kartmaterial
från lantmäteriet
medgivande 90.80.12.
Utdrag ur ek.karta 7144.
ISSN 1650-3368*

*Omslagsbild: Söndagsvandring på Ytter Restad-gravfältet.
Foto: Lars Strid, Vitlycke museum.*

*Bohusläns museum 2004:13
Ulrika Jörnmark och Linnea Nordell*

Innehåll

Sammanfattning

Bakgrund och syfte

Genomförande

Natargasledningen

E6:an

Arkeologidagen

Annonsering och massmedia

Utvärdering och diskussion

Framtiden

Administrativa uppgifter

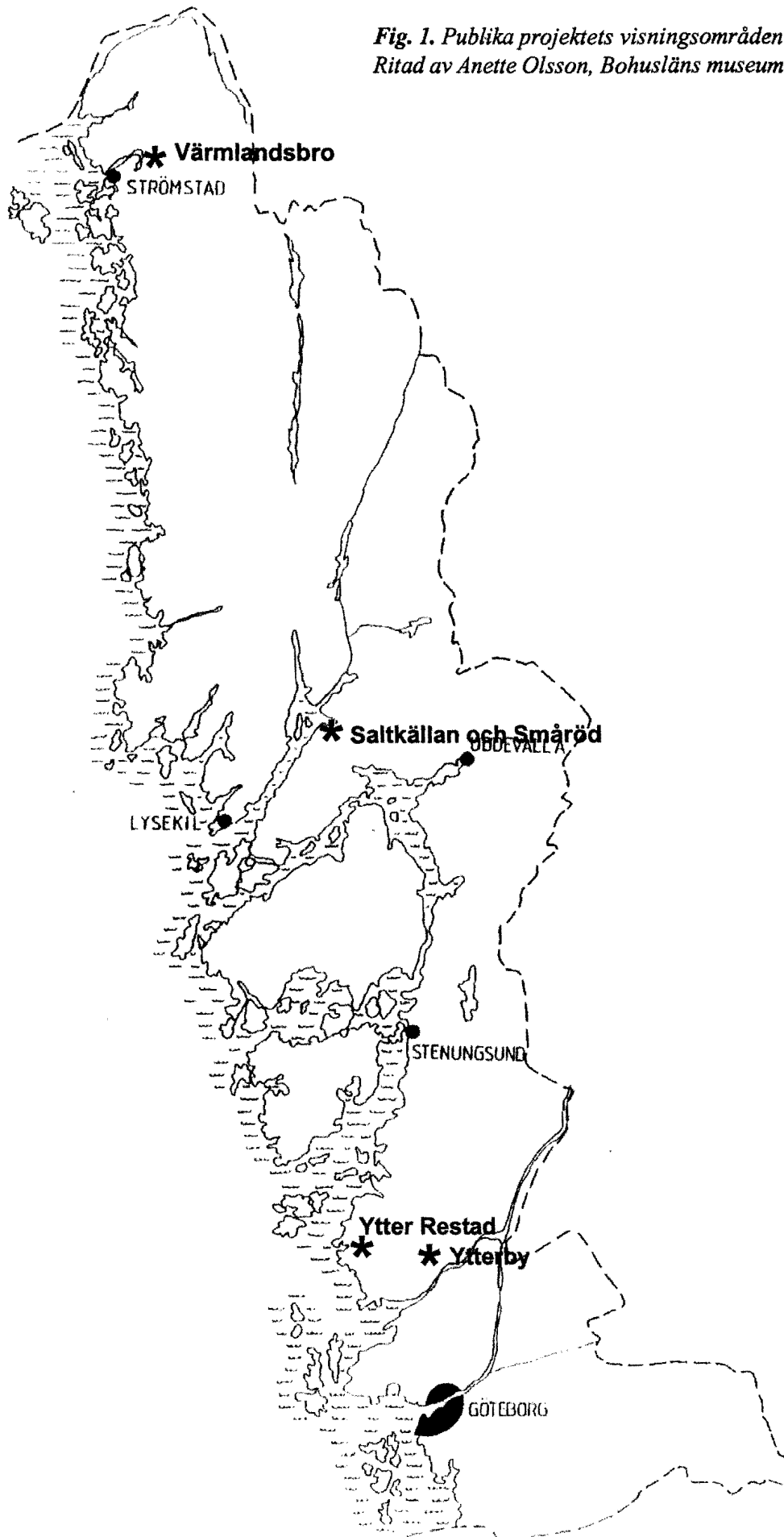
Bilagor

1. Exempel på inbjudan till skolklass
2. Informationsfolder om utgrävningarna längs E6
3. Exempel på pressmeddelande

Figurer

Översigtskarta över Bohuslän.

*Fig. 1. Publika projektets visningsområden under 2003.
Ritad av Anette Olsson, Bohusläns museum*

Sammanfattning

Under fältsäsongen 2003 genomfördes ett publikt projekt i Bohusläns museums regi. Projektet syftade till att förmedla förhistoria och ny arkeologisk kunskap till allmänheten. Visningarna skedde vid två exploateringsarkeologiska linjeprojekt, nämligen naturgasledningen i söder och E6:an i norr. Det publika programmet bestod av öppna visningar, skolvisningar, en fornminnesvandring och deltagande i arkeologidagen. Publikstillströmningen får betraktas som god, då sammanlagt 500 personer besökte arrangemangen. Det publika projektet vid naturgasledningen var finansierat av exploatören Nova naturgas. Detta visade sig fungera bra, med positiva resultat för både museet och exploatören. Det finns anledning att fortsätta diskussionerna kring former för samarbeten mellan exploatörer och Bohusläns museum. Framgent finns behov av att utveckla skolprogrammen i samband med exploateringsarkeologi. Det är också önskvärt att fler personer ingår i projektgruppen, så att arbetet löper smidigare.

Bakgrund och syfte

Ett av läns museernas huvuduppdrag är att informera om länets historia. Detta gäller i högsta grad arkeologin. Ny kunskap om forntiden framkommer kontinuerligt via exploateringsarkeologin och det ingår i museets uppdrag att förmedla denna kunskap. Inom museet fanns en ambition att gå vidare med förmedling av arkeologi. Syftet med det publika projektet var att förmedla kunskap om förhistoria och arkeologi både på ett lokalt och regionalt plan. Projektet baserade sig på muntlig förmedling i form av visningar på utvalda arkeologiska utgrävningar. Med denna metod kunde man ge snabb information om vad som hände på utgrävningen och väcka intresset för fornlämningsmiljön i området. Syftet med denna rapport är att redogöra för projektets gång och resultat, samt att utvärdera det och fundera över utformningen av framtida publika projekt.

Genom åren har arkeologiska utgrävningar inkluderat visningar för allmänheten. 1999 formulerades planerna på ett sammanhållet publikprojekt i samband med undersökningarna längs väg E6. Projektplanen innehöll såväl visningar för allmänheten som pedagogisk verksamhet för skolklasser. Arkeologer och museipedagoger skulle samarbeta för att förmedla undersökningsresultaten. Under år 2001 hölls fyra omgångar visningar för skolklasser vid utgrävningarna i Hogdal, finansierat av Vägverket. Eleverna fick också vara med och gräva tillsammans med arkeologerna. Samma år planerades och genomfördes en vandringsutställning om undersökningsresultaten på delsträckan Gläborg-Rabbalshede.

Inför fältsäsongen 2003 fanns två stora exploateringsprojekt, dels naturgasledningen mellan Hisingen och Stenungsund, dels E6 etapp Småröd-Saltkällan och etapp Värmlandsbro-Hogdal. Båda projekten lämpade sig som publika projekt, eftersom de var omfattande, skildrade både norra och södra Bohuslän, var lättillgängliga och täckte olika aspekter och tidsperioder i förhistorien. Först initierades det publika projektet för naturgasledningen. Kontakt togs med exploatören Nova naturgas, som såg en möjlighet att informera om ledningsdragningen i samband med visningarna. Nova naturgas beslöt sig för att finansiera visningar för både allmänheten och för lokala skolgrupper.

E6 publikprojektet hade legat vilande en tid, bland annat på grund av att en ansökan om projektmedel ännu inte beviljats. När utgrävningarna vid Saltkällan påbörjades beslöt Bohusläns museum att själva finansiera tre visningar för allmänheten. Undersökningarna i Småröd leddes av Riksantikvarieämbetet UV Väst, som svarade för två visningar av denna plats. I projektet har två arkeologer ingått; Linnea Nordell och Ulrika Jörnmark. Linnea ansvarade för södra Bohuslän och Ulrika för norra Bohuslän. Deltagit har också Christina Toreld, Andreas

Toreld, Pia Claesson, Annie Johansson och Susanne Axelsson från Bohusläns museum, samt Tom Wennberg från Göteborgs stadsmuseum och Magnus Pettersson och Marianne Lönn från Riksantikvarieämbetet UV Väst.

Genomförande

Naturgasledningen

Naturgasledningen mellan Hisingen och Stenungsund är ett omfattande projekt, som berör fornlämningar och kulturmiljöer på en sträcka av ca sju mil. Under 2003 har åtta slutundersökningar utförts och tre av dessa var lämpliga som visningslokaler. Det rör sig om två undersökningar i Ytterby och en i Ytter Restad, båda inom Kungälv kommun. Platserna valdes på grund av att de var överskådliga, tydliga, förhållandevis lätta att röra sig på och ta sig till med bil.

Visningarna i Ytterby genomfördes i maj 2003. De båda utgrävningsplatserna låg på gångavstånd från varandra och visades vid samma visningstillfälle. Nova Naturgas satte upp ett informationstålt vid en av grävplatserna, där information om gasledningen och de grävande institutionerna tillhandahölls. Fem öppna visningar och tre visningar med skolgrupper från omgivande skolor genomfördes. Skolorna i området fick en särskild inbjudan (*bilaga 1*) och inledningsvis planerades 10 visningar med skolgrupper, men eftersom utgrävningarna sammanföll med kommunalstrejken tvingades flera skolor att avboka.

En öppen visning tog ungefär 45 minuter till en timme. Under denna tid besökte gruppen två boplotsundersökningar. Båda platserna innehöll boplotsmaterial från olika tidsperioder, bland annat en flintslagningsplats från mesolitikum och kokgropar från äldre bronsålder. Vid en av platserna fanns två stenansamlingar, varav den ena tolkades som en eventuell grav. Gruppen fick se de fynd som hittats och en möjlighet att se arkeologer i arbete. Ett antal visningsbesökare gick på mer än en visning, för att se hur utgrävningen fortskred och för att titta på de senaste fynden. Tidpunkten för visningarna var omväxlande klockan 15.30 och 18.00. De sena visningarna var mer välbesökta än de tidiga.

Samtliga visningar utfördes av en arkeolog med museipedagogisk erfarenhet. Initialt var tanken att denna arkeolog skulle ingå i personalen på grävningen, men detta var senare inte möjligt. Situationen löstes genom ett nära samarbete mellan de grävande arkeologerna och visningsarkeologen för kontinuerlig uppdatering av resultat.

Intresset för de arkeologiska undersökningarna var stort. Detta kan härledas dels till ett livaktigt intresse för den egna bygden bland lokalbefolkningen, dels till att information om undersökningarna och visningarna gick ut i TV och tidningar (se under rubriken Annonsering och massmedia). Sammanlagt besöktes visningarna av ca 250 personer. Ca 50 av dem hörde till skolgrupperna.

Undersökningen i Ytter Restad visades för allmänheten i september 2003. Det rörde sig där om en mesolitisk boplatz med inslag av järnåldersmaterial. Bland annat gjordes fynd av ett rikt flintmaterial, kulturlager och järnålderskeramik. Boplatzen var belägen på en höjd ovanför Ytter Restad gård. Gårdsägaren var välvilligt inställd till såväl den arkeologiska verksamheten som visningarna och upplät gårdsplanen till parkering och samlingsplats. Tre öppna visningar och tre skolgruppsvisningar hölls. Visningarna tog mellan 45 minuter och en timme och hölls omväxlande klockan 15.30 och 18.00. Ingen nämnvärd skillnad i besöksantal kunde ses mellan de tidiga och sena visningarna, men det är möjligt att skillnader blivit tydligare om fler visningar hållits.

Eftersom Ytter Restad-dalgången är rik på olika typer av fornlämningar hölls även en söndagsvandring i slutet av september. Vandrigen tog fyra timmar och omfattade utgrävningsplatsen och ytterligare en boplats, en gårdstomt, en kolerakyrkogård, Åseby storrösen och Ytter Restad-gravfältet. Under vandrigen påträffades med deltagarnas hjälp en torpruin, vars takblock i källaren utgjordes av en skålgropshäll. Trots dåligt väder med regn och åska deltog 22 personer i vandrigen.

Bild 1: Söndagsvandring på Ytter Restad-gravfältet, som vandrings slutpunkt. Foto: Lars Strid.

Sammanlagt besökte 140 personer visningarna i Ytter Restad, 65 av dem var skolbarn från närliggande Hålda skola. Skolbarnen fick tre separata visningar. Anledningen till att utgrävningarna i Ytterby var mer välbesökta än de i Ytter Restad beror förmodligen på flera faktorer. Mediabevakningen var sämre för Ytter Restad, därför hade informationen svårare att nå fram till allmänheten. Framförhållningen med att få ut information och pressmeddelande från museets sida var något sämre än i samband med Ytterby. Ytter Restad är inte lika lättillgängligt från Kungälv och Göteborg som Ytterby, dessutom är Ytterby mycket tätare befolkat än Ytter Restadsområdet. Besökarna bestod främst av lokalbefolkningen, och många deltog i fler än en visning. Hushållningssällskapet i Hålda har fornlämningsintresserade medlemmar, flera av dessa besökte visningarna och spred ryktet till andra. Att visningarna och söndagsvandringen togs upp i ett lokalprogram i Sveriges Radio P4 hade också positiv effekt på deltagarantalet, särskilt när det gällde söndagsvandringen.

Liksom i Ytterby leddes visningarna av en arkeolog med museipedagogisk erfarenhet, som inte deltog i själva utgrävningen. Utgrävningssytan var beskaffad så, att den kunde indelas i olika "stationer", för att lättare kunna tydliggöra boplatsens olika användningsområden under olika tidsepoker. Vid vissa "stationer" fanns en av de grävande arkeologerna, som kort berättade vad som undersöktes på just den platsen, och vilka fynd man hade hittat. Detta fungerade särskilt väl tillsammans med skolgrupperna.

Det fanns dessvärre ingen möjlighet att erbjuda någon mer utbyggd pedagogisk verksamhet i samband med undersökningarna. Detta berodde på att inga ekonomiska medel fanns anslagna för detta. Håltå skola hade dock med sig ett frågeformulär, som de äldre barnen skulle besvara efter visningen. Detta ledde till att frågestunden under visningen fick mera fart, eftersom en fråga gärna föder en annan.

E6:an

Under perioden augusti – november 2003 genomförde Bohusläns museum i samarbete med Riksantikvarieämbetet, UV Väst, en arkeologisk slutundersökning av ett gravkomplex i det innersta av Saltkällefjorden, Foss socken, Munkedals kommun. Undersökningen föranleddes av utbyggnaden av E6:an.

Anledningen till att denna plats blev utvald som en del i det publika projektet var att den lämpade sig bra för visningar i fält då den innehöll flera tydliga fornlämningar i form av gravar, vilka rent pedagogiskt var mycket illustrativa för den aktuella tidsperioden och således användbara i visningarna. Inom det publika projektet fanns också en idé om att visa en så bred bild som möjligt av vår förntid och göra ett så varierat program som möjligt. Denna plats fick representerade tidsperioden sen bronsålder, tidig järnålder.

Platsen valdes vidare med tanke på dess geografiska läge. Med bil var det enkelt att hitta till platsen och i nära anslutning till grävplatsen fanns en parkering. En kortare promenad, i delvis kuperad terräng, krävdes dock av besökaren för att ta sig till själva utgrävningen.

Bohusläns museum bekostade samtliga visningar utmed E6:an, förberedelsetid för desamma och allt efterarbete med visningar på denna plats. Kostnaderna för de publika visningarna låg således inte hos exploitören i detta sammanhang.

Bild 2: Arkeolog Ulrika Jörnmark tillsammans med besökare mitt i gravområdet vid Saltkällan.
Foto: Eva Schaller-Åhrberg.

På grund av fältarbetsledarens höga belastning, lades vikt vid att visningarna skulle utföras av en annan person i grävlaget. Fältarbetsledaren var införstådd med att hjälpa till med visningarna om det skulle behövas.

Två onsdagseftermiddagar bokades för visningarna i Saltkällan, detta för att skapa en kontinuitet i visningarna och för att göra det enklare för allmänheten att komma ihåg dag och tid.

Visningen den 17 september klockan 15.30 besöktes av 17 vuxna och 3 barn. De besökande hade fått kännedom om visningen via det lokala annonsbladet "Björklövet", reportage i Bohusläningen och via grannar till undersökningsområdet. Visningen genomfördes av en arkeolog med pedagogisk vana. Arkeologen deltog själv i undersökningen vilket underlättade vid guidningstillfället. Förberedelsetid för 1 person från Bohusläns museum för denna visning uppgick till 8 timmar. I denna tid ingick framtagandet av en informationsfolder (bilaga 2) angående de arkeologiska undersökningarna vid E6:an, denna delades ut till de besökande på alla visningar. I förberedelsetiden ingick vidare att hämta skyltar från Bohusläns museum, att göra ändringar av dessa och att sätta upp och ta ner skyltarna, samt att frakta tillbaka dem till museet. I tiden ingick också själva guidningen och att svara på frågor.

Onsdagen den 24 september klockan 18.00 genomfördes den andra visningen i Saltkällan. Denna visning kom att besökas av betydligt fler personer än föregående, 35 vuxna och 10 barn. De besökande bestod dels av personer vilka varit på den tidigare visningen och nu återkom för att se vad som hänt på platsen sedan sist och dels personer vilka fått kännedom om visningarna via grannar och bekanta. De besökande hade utöver detta läst om visningen i "Björklövet" och ytterligare reportage i Bohusläningen.

Klockslaget för visningen visade sig vara bra eftersom fler hade möjlighet att delta då arbetsdagen generellt var avslutad. Visningen genomfördes av grävledande arkeolog med museipedagogisk vana. Förberedelsetid för 1 person från Bohusläns museum för denna visning uppgick till 2 timmar. I denna tid ingick skyltning, förberedelse av guidningen samt själva genomförandet av visningen och utdelandet av broschyr.

Bild 3: Stort intresse för den pågående undersökningen i Saltkällan. Fältarbetsledare Christina Toreld (längst till höger) berättar. Foto: Eva Schaller-Åhrberg.

Visningen i Värmlandsbro genomfördes den 15 oktober kl. 15.00. Utgrävningen omfattade en järnåldersboplatz, belägen mitt emot Gröne hög och Blomsholmsgravfältet. Besökarna fick se stora kokgropar och en mystisk cirkelformig anläggning. Visningen besöktes av ca 20 personer. Samtidigt var både Bohusläningen och Strömstads tidning på plats för att göra reportage.

Visningarna av stenålderslokalen i Småröd genomfördes av personal från RAÄ UV Väst varför dessa ej närmare kommer att behandlas här. Bohusläns museum bidrog i samband med dessa visningar med tillhandahållande och uppsättande av skyltar. En inbjudan till visningarna färdigställdes också av Bohusläns museum vilken delades ut i de närboendes brevlådor. Samma broschyr som delades ut vid visningarna i Saltkällan kom också att delas ut i samband med guidningarna i Småröd.

Det finns generellt sett ett stort intresse för det arkeologiska arbetet utmed E6:an. Det framgick tydligt av de förfrågningar vi fick mottaga från skolor och arbetsplatser om ytterligare visningar och arrangemang utöver de genomförda. Bland annat fanns önskemål om helgvisningar och information i skolor med uppföljande besök på grävplatsen. Dessa önskemål kunde tyvärr inte infrias då det publika projektet för E6:an ej för närvarande förfogade över sådana ekonomiska medel vilka skulle ha gjort det möjligt att till exempel bedriva ett skolprojekt. Det fanns också förfrågningar om ytterligare visningar av samma karaktär som de genomförda, men då tiden och ekonomin satte stopp för detta var vi beklagligt nog tvungna att säga nej till fler visningar.

Responser och engagemanget från allmänheten var god då man bland annat på eget initiativ tog med sig egna fornyfynd till visningen för att få dessa beskådade. En följd av visningarna i Saltkällan var också att en privatperson blev uppmärksam på en sedan tidigare okänd fornlämning på sin tomt och rapporterade detta till arkeologerna.

Arkeologidagen

Under 2003 föll inom det publika projektets ramar även Bohusläns museums medverkan i Riksantikvarieämbetets arkeologidag. Tanken med arkeologidagen är att presentera aktuella undersökningar, informera om arkeologisk verksamhet och lära ut om forntiden. Medverkande är museer, exploateringsarkeologiska institutioner och fornybyar, som håller öppet hus på utgrävningar, i samlingar och utställningar.

Bohusläns museums arrangemang på arkeologidagen 2003 inföll söndagen den 17 augusti och ägde rum inne på museet i Uddevalla. Två arkeologer visade fornyfynd ur magasinerna och från pågående utgrävningar, samt stod till förfogande vad gällde frågor om arkeologi och forntid. Allmänheten hade också möjlighet att ta med egna fynd och få dem beskrivna och daterade. Ungefär 50 personer stannade och tittade på fynden. Somliga ställde frågor, andra tog sig bara en titt på materialet.

Cirka 10 personer hade tagit med sig egna fynd. Flintavslag, flathuggna redskap, yxor och natursten visades fram. Besökarna var särskilt intresserade av hur gammalt fyndet var och vem som ägde fyndet: Var det staten eller upphittaren? Frågor om arkeologisk litteratur och hur man lär sig mer om arkeologi och förhistoria var vanliga. Viss arkeologisk litteratur fanns framtagen som exempel, men det hade varit önskvärt med mer genomtänkta litteraturtips. En annan tanke inför nästa arkeologidag är att förbereda museibutiken, så att sortimentet av arkeologiböcker kan lyftas fram och att vissa standardverk, till exempel "*Minnen från vår forntid*" av Oscar Montelius, finns i lager.

Annonsering och massmedia

Gemensamt för alla visningar var att de annonserades i Bohusläns museums månadsprogram och på hemsidan. Vidare skrevs ett pressmeddelande inför varje visningsomgång (*bilaga 3*). Innehållet i dessa pressmeddelanden bestod av information om undersökningarna samt tid och plats för vis-

ningarna och vägbeskrivningar. Gensvaret får betraktas som gott. Tidningen Bohusläningen bevakade utgrävningarna vid E6:an med minst tre artiklar och Strömstads tidning skrev en artikel om utgrävningarna vid Värmlandsbro.

Visningarna av Naturgasledningen bevakades av Västnytt, där Bohusläns museum medverkade i ett nyhetsreportage. Vidare skrev Kungälvsposten och Göteborgs-Posten vardera ett reportage. Visningarna figurerade också i små notiser i Göteborgs-Posten och i Sveriges Radio P4.

Annonsering för visningarna i Saltkällan gjordes i det lokala annonsbladet "Björklövet". Nova Naturgas satte in en annons i Göteborgs-Posten angående visningarna i Ytterby.

Viss utdelning av informationsblad skedde lokalt på bland annat Strömstads museum.

Undersökningarna vid E6:an och Naturgasledningen har figurerat i massmedia vid ett antal tillfällen utöver de ovan nämnda. Dessa reportage har inte haft något med det publika projektet att göra men har förhoppningsvis genererat ett intresse för att besöka utgrävningarna.

Utvärdering och diskussion

Det konstaterades i inledningen att förmedling av kunskap hör till museets viktigaste uppgifter. Det publika projektets målsättning är att förmedla kunskap om förhistoria och lyfta fram det senaste inom arkeologin i Bohuslän. Har projektet lyckats? Med tanke på förutsättningarna får svaret på frågan bli tveklöst ja. Runt 500 personer har besökt visningar och arrangemang i koppling till projektet. Arkeologin har blivit uppmärksam i media och har nått ut till en annan publik än de, som traditionellt besöker museer. I samband med exploateringsarkeologi kommer museiarkeologen ut till lokalbefolkningen istället för tvärt om, som annars är vanligt. Arkeologi engagerar många människor och vi har under visningarna märkt att det finns en stor nyfikenhet och kunskapsörst kring arkeologi och kulturhistoria.

Ett problem i projektet har varit att informationen om visningarna i vissa fall nått besökarna med kort varsel. Detta har främst berott på att projektdeltagarna haft för lite tid avsatt till projektet och ofta tvingats prioritera andra arbetsuppgifter. En lösning på detta problem är fler projektdeltagare och en bättre framarbetad tidsplan.

Arbetsfördelningen inom projektet löpte smidigt. En av arkeologerna deltog i fältarbetet vid Saltkällan och skötte således visningar, broschyrproduktion och logistik på denna plats. Den andra projektdeltagaren skötte inbjudningar, kontakter med media och ansvarade för annonsering. Arbetet med naturgasledningsvisningarna sköttes också av denna person.

Visningarna sköttes av utbildade arkeologer med museipedagogisk erfarenhet. Detta var bra, eftersom visningarna fick en hög arkeologisk kvalitet och det var möjligt att ge en inblick i aktuell arkeologisk forskning. Formell museipedagogisk utbildning saknades dock, vilket hade varit önskvärt främst i samband med barngrupper.

Under projektets gång visade det sig att vi behövde bli bättre på att synas, både i fält och i annonser. Det måste vara tydligt vart man skall gå och vem man skall vända sig till under visningarna. En tydlig, enhetlig form för skyltar, annonser och trycksaker som rör arkeologisk publik verksamhet bör tas fram. Besökare med intresse för arkeologi måste veta vad de skall titta efter i Bohusläns museums program och på hemsidan. En formlinje för museets arkeologi gör det lättare för besökaren att snabbt hitta arkeologirelaterad verksamhet i program, annonser och i fält. Ett genomtänkt koncept signalerar god kvalitet och kompetens.

Vid ett antal tillfällen tvingades projektet av ekonomiska skäl att tacka nej till skolor och företag, som önskade visningar. Att tacka nej till skolor är särskilt tråkigt och det är angeläget att försöka göra utrymme i ekonomin, så att detta inte behöver ske i framtiden. Det allra bästa

är att ha ett förmedlingsprogram för skolor, men eftersom detta är kostsamt är det inte alltid möjligt. Ett sätt är att planera in "tomma" visningar att ha i reserv. Dessa kan också sättas in om publikintresset är stort och önskemål om ytterligare öppna visningar finns.

För att kunna erbjuda ett omfattande förmedlingsprogram med till exempel aktiviteter för skolelever behövs utökade ekonomiska resurser. Samarbetet med Nova naturgas har visat, att exploatör och museum kan dra nytta av varandra. Genom att bekosta förmedling fick Nova naturgas möjlighet att nå ut med information om naturgasledning i sitt informationstält. Bohusläns museum var dock noga med att inte svara på frågor om gasledningen eller ta ställning för eller emot byggnationen.

Vägen till ett framtida väl fungerande publikt program för exploateringsarkeologi är att ha fler personer, som är engagerade i planering, genomförande och delprojekt. Fler personer innebär fler idéer och förslag kring arrangemang. I dagsläget finns för många arbetsuppgifter åt för få personer, vilket innebär att vissa områden blir mindre prioriterade. Oförutsedda händelser, som till exempel sjukdom, blir lättare att tackla om man är fler. Om ett flertal olika kompetenser och personlighetstyper ingår i projektet berikas såväl visningar som projektet i sin helhet.

Bild 4:
Vandringsdeltagarna samlade framför Ytter Restad-gravfältet. Arkeologerna Susanne Axelsson och Linnea Nordell visar bilder av gravfynden. Foto: Lars Strid.

Framtiden

Eftersom resultaten från 2003 års publika projekt varit goda, planeras nu fortsatta publika program inför fältsäsongen 2004. De positiva resultaten av samarbetet med Nova naturgas får ses som en utgångspunkt för fortsatta diskussioner kring ekonomiska samarbetsformer vid publika projekt. Det sedan tidigare planerade E6 publikprojektet skall revideras och återupptas. En förnyad projektplan och kostnadsberäkning till Vägverket planeras. Bohusläns museum vill särskilt utveckla skolprogrammen som ett fristående delprojekt, gärna med arkeologer och museipedagoger i samarbete. En utbildning för projektets arkeologer i museipedagogik och visningsteknik är önskvärt.

Att stärka kontakten med media är också angeläget inför framtiden. Det underlättar arbetet med att nå ut till allmänheten.

Under januari och februari 2004 pågår arbetet med en skärmutställning rörande utgrävningen i Värmlandsbro. Utställningen skall bestå av skärmar med text, bilder och kartor, samt montrar med fynd från utgrävningarna. Troligtvis kommer utställningen att stå på Strömstads museum eller Strömstads bibliotek. Detta är ett exempel på hur man kan nå ut till allmänheten med de senaste resultaten av undersökningar i området. Denna form av skriftlig förmedling, som snabbt och enkelt når ut till folk, är något som det publika projektet vill utveckla framgent.

De arkeologiska undersökningarna för 2004 är ännu inte fastslagna. Dock planeras visningar utmed E6 i Tungenäset i Munkedals kommun. I söder väntas undersökningar av boplatser i Hallerna i Stenungsunds kommun att dra i gång under året. Hallerna lämpar sig bra ur visningssynpunkt, eftersom platsen är lätt att nå. Den ligger i ett bostadsområde, vilket gör att man kan vänta sig en god publiktillströmning. Många tidsperioder finns representerade i det rika fyndmaterialet och är därför lämpligt ur pedagogisk synvinkel.

Eftersom söndagsvandringen i Ytter Restad blev uppskattad finns planer på att upprepa konceptet. Ett tillfälle skulle kunna vara 2004 års arkeologidag. Formatet är annorlunda än en vanlig visning, eftersom vandringen utformas som ett samtal mellan guide och deltagare. Alla kan lockas att dela med sig av egna kunskaper och tankar.

På sikt planeras ett samarbete med Vitlycke museums museipedagoger. När undersökningarna för E6:an i Tanum drar igång kommer behovet av visningspersonal vara stort. Vitlycke museum erbjuder möjligheter att utveckla visningar och arrangemang i museets forntidsby. Det finns även fler exploateringsprojekt i området kring Vitlycke museum som kan bli aktuella för framtida samarbeten.

Administrativa uppgifter

Rapport: Ulrika Jörnmark och Linnea Nordell
Omslagsbild: Söndagsvandring på Ytter Restad-gravfältet. Foto: Lars Strid.
Grafisk form: Anders Gutehall
Redigering: Annelie Isacsson
Kartritning: Anette Olsson

Inbjudan till visning av arkeologisk utgrävning

Just nu pågår två spännande arkeologiska utgrävningar i Kungälvstrakten. Bohusläns museum gräver tillsammans med Göteborgs stadsmuseum, Lödöde museum och Riksantikvarieämbetet ut två boplatser från stenåldern. Båda utgrävningarna sker i Ormo, Ytterby och anledningen till undersökningarna är byggandet av en naturgasledning mellan Hisingen och Stenungsund. På den ena boplatserna hittar arkeologerna nu en plats, där man tillverkat flintredskap och på den andra finns, förutom boplatsslämningar, något som verkar vara en forntida grav!

Vill du ta med din klass på en utflykt till forntiden? Vi har möjlighet att ta emot tio skolgrupper och visa hur en arkeologisk utgrävning går till, vad man kan hitta i jorden och hur människor levde i Kungälvstrakten för ungefär 5000 år sedan.

Visningen omfattar båda utgrävningarna och tar ca 45 minuter. Storleken på gruppen bör vara ca 20-30 elever och visningen passar bäst för elever i trean och uppåt. Tag gärna med er matsäck att äta efter visningen och glöm inte att ta på er oömma kläder och rejäla skor!

Vi tar emot grupper fram till den 23 maj och tänk på att boka så snart som möjligt, eftersom antalet visningstillfällen är begränsat. Visningarna bekostas av Nova Naturgas. **För bokning eller frågor: ring Linnea Nordell, arkeolog på Bohusläns museum, telefonnummer 0706-233 993.**

VÄLKOMNA!

Pressmeddelande

Visningar vid arkeologiska utgrävningar under hösten

Under hösten pågår två stora arkeologiska projekt i Bohuslän; utgrävningar utmed E6:an i norr och inför en naturgasledningsdragning i söder. Bohusläns museum erbjuder intresserade att komma och besöka utgrävningarna och ta del av vad arkeologerna hittar i jorden. Minst en gång i veckan under hela september finns möjlighet att komma ut i fält och lära sig mer om 7000 år av bohuslänsk förhistoria.

Visningar i samband med naturgasledningsdragning i Håлта, Kungälvskommun.

I samarbete med Nova Naturgas inbjuder Bohusläns museum till ett besök på utgrävningarna i Ytter Restad i Håлта. Utgrävningarna utförs med anledning av att en naturgasledning skall dras mellan Hisingen och Stenungsund. Arkeologerna täcker nu av ytor med boplatssfynd. Sedan tidigare var fynd från främst äldre, men även yngre stenålder kända från platsen. En flintlansspets och en flintdolk har upphittats som lösfynd. I nuläget har arkeologerna utöver de förväntade stenåldersfynden påträffat ett område med kulturlager och fynd av betydligt yngre karaktär, kanske från järnåldern. Utgrävningen pågår vecka 38 ut och mycket spännande kan hända innan dess!

Utgrävningarna visas vid följande tillfällen:

Onsdagen den 3 september kl. 15.30

Onsdagen den 10 september kl. 18.00

Måndagen den 15 september kl. 18.00

Ytter Restadområdet är en plats med många fornlämningar och spännande kulturhistoria. I samband med utgrävningarna arrangeras en fornminnesvandring i området. Söndagen den 21 september kl. 10.00 vid Ytter Restad gård börjar vandringen, som tar ca 4 timmar i anspråk. Tillsammans med Bohusläns museums arkeologer besöker vi utgrävningarna, Ytter Restadgravfältet, samt andra kända och mindre kända fornlämningar i området. Matsäck, oömma kläder och rejäla skor medtages!

Vägbeskrivning: Från E6:an tag av mot Kode. Åk mot Solberga och sväng vänster i korsningen vid Solberga kyrka. I Ödsmåls korsväg tag vänster, sväng vänster vid skylt mot Ytter Restad. Parkering sker på den första gården. Antalet parkeringsplatser är begränsade.

Visningar vid arkeologiska utgrävningar utmed E6:an nära Munkedal och Strömstad

Bohusläns museum och Riksantikvarieämbetet gräver tillsammans ut en rad intressanta fornlämningslokaler utmed E6:ans nya sträckning. I Munkedalsområdet visar vi två av dessa utgrävningar, två platser med helt olika karaktär. I oktober visas utgrävningarna av en järnåldersboplatz vid norra infarten till Strömstad.

Tisdagen den 9 september kl. 15.30 och tisdagen den 7 oktober kl. 15.30 visar Riksantikvarieämbetet boplatstävningen i Småröd, en boplatst med dateringar från allra äldsta stenålder, ca 9 600 f.Kr. Människorna som bodde på platsen för mer än 11 000 år sedan levde främst av fiske och marina resurser och just nu håller arkeologerna på att gräva fram deras flintredskap.

Vägbeskrivning: Följ E6:an mot Munkedal. Söder om Munkedal, tag av mot Småröd och följ sedan vägen åt höger. Åk förbi arkeologernas bodar och parkera utmed vägen på anvisad plats. Antalet parkeringsplatser är begränsade.

Onsdagen den 17 september kl. 15.30 och onsdagen den 24 september kl. 18.00 visar Bohusläns museum undersökningarna vid en gravgrupp i Saltkällan. Här har man begravt de döda i ett röse och i stensättningar, förmodligen sedan bronsåldern. Under utgrävningens gång frilägger arkeologerna gravarna för att se hur de varit konstruerade och hur man gravlade människor för 3000 år sedan.

Vägbeskrivning: Från E6:an tag av mot Saltkällan söder om Munkedal. Följ vägen rakt fram ca 1 km till Saltkällans marknadsplats. Parkera på anvisad plats där arkeologen möter upp. Vägen till grävningen är bitvis brant.

Vid Värmlandsbro i Skee utanför Strömstad tar arkeologerna reda på hur man levde i norra Bohuslän under järnåldern. Tidigare har man hittat härdar, gropar och kulturlager på platsen, vilket indikerar att det rör sig om en boplatst, förmodligen från århundradena efter Kristi födelse. I närheten ligger storhögarna vid Gröne hög och den välkända skeppssättningen i Blomsholm. *Onsdagen den 15 oktober kl. 15.00* visar Bohusläns museum utgrävningen och fynden direkt på plats.

Vägbeskrivning: Följ E6:an till norra infarten till Strömstad. Vid trafikljusen sväng in på parkeringen till Grönhög, som ligger precis vid vägen. Platsen är markerad med en kringelsymbol.

Bohusläns Museums arkeologiska slutundersökningar inför ombyggnationen av E6:an

Bohuslän, Munkedals kommun,
Foss socken

Bohusläns museum, Museigatan 1,
Box 403, 451 19 Uddevalla
Tel.: 0522-65 65 00
Fax: 0522-65 65 05

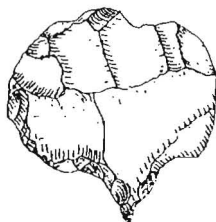
www.bohusmus.se

På grund av utbyggnaden av E6:an till motorväg pågår just nu arkeologiska slutundersökningar på ett flertal platser utmed vägsträckan Geddeknippen-Håby, från Småröd i söder fram till Örekilsälven i norr.

De arkeologiska slutundersökningarna sker i samarbete mellan Bohusläns museum och Riksantikvarieämbetet UV väst. Uppdragsgivare är Vägverket Region Väst.

I denna folder får du en kort beskrivning av de olika undersökningsplatserna som berörs av vägbygget. Platserna presenteras från söder till norr.

- Den sydligaste grävplatsen består av en sedan tidigare ej känd stenåldersboplats. Här har arkeologer hittat slagen flinta och en del av en kärnyxa. Utgrävningarna lär oss mer om hur de tidiga kustlevande jakt- och fångstfolken levde.

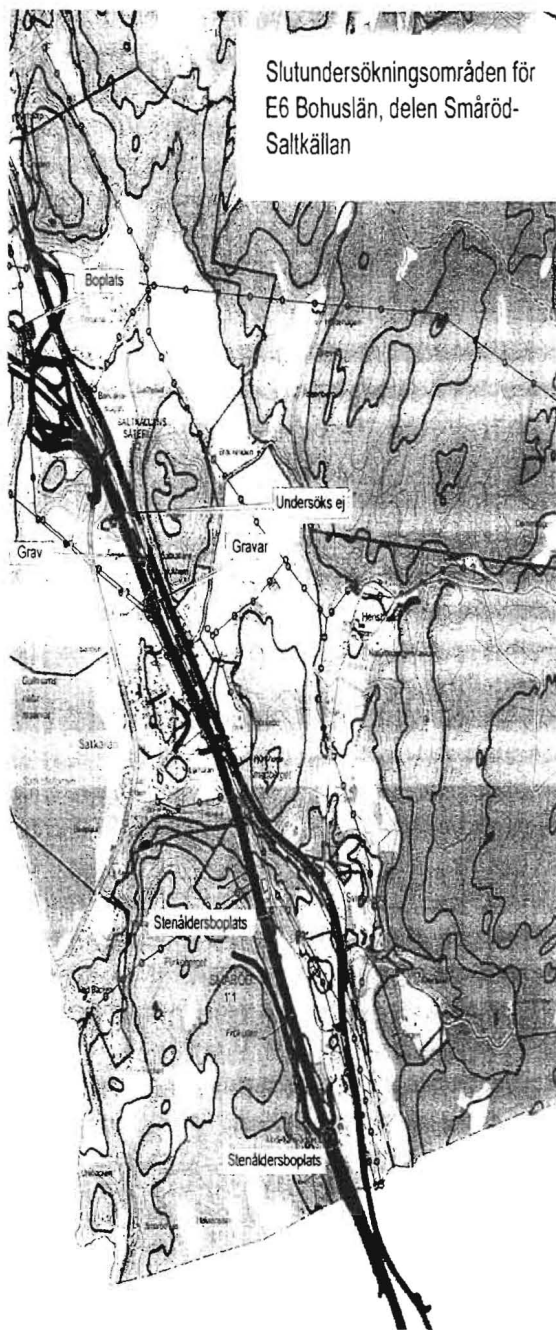
Exempel på en borrarps

- På en större terrassering i nederkanten av ett högt berg undersöker arkeologer en boplats från äldre stenålder. Vid den tiden kunde människorna här blicka ut över en grund havsvik. Här har man bland annat hittat en borrarps.

Stensättning från bronsålder/ tidig järnålder

- Strax väster om Bohusbanan på ett mindre bergsparti ligger ett flertal stensättningar vilka använts som gravplatser under sen bronsålder/ tidig järnålder. Troligtvis har människor vistats här redan sedan stenåldern eftersom arkeologer också gjort fynd från denna tid. Från platsen har man en storslagen utsikt över Saltkällefjorden.

- Strax norr om stensättningarna, nära Bohusbanan, undersöker arkeologer ytterligare ett röse för att ta reda på dess ursprungliga funktion och konstruktion. Kanske är det rester efter en grav från bronsålder / tidig järnålder?

Område med gravar

- Det nordligaste undersökningsområdet ligger i det innersta av Saltkälleffjorden och utgörs av ett område som på stenåldern var en del av en ö. Lämningarna visar på att platsen endast använts under vissa årstider eller vid speciella tillfällen. Här finns rester efter förhistoriska eldstäder och stolphål.

Var rädd om vårt kulturarv!

Fornlämningar är en del av vårt gemensamma kulturarv och är historiska dokument som kompletterar de skriftliga källorna. Många gånger är de vår enda källa till kunskap om hur människor levde under äldre tider. Våra fornlämningar lär oss om gångna tiders näringsfång, sociala villkor och teknologiska kunnande. Fornlämningar hjälper oss att förstå vår egen historia, både lokalt och regionalt.

Våra fornlämningar skyddas i svensk lagstiftning via *Kulturminneslagen*.

I den står det att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla".

Lagen säger vidare att fornlämningar inte får tas bort eller skadas på något sätt. Om en fornlämning ändå berörs av exploatering vänder man sig till länsstyrelsen där ärendet prövas. För att få ta bort eller förändra en fornlämning krävs en arkeologisk undersökning av utbildade arkeologer. Det är alltid exploatören som betalar undersökningarna.

Den som vid markarbete eller på annat sätt träffar på en sedan tidigare okänd fornlämning måste omedelbart avbryta arbetet och anmäla det till länsstyrelsen.